

Jack Kerouac – +++

Starý kámo, nezůstaneš se mnou?
Copak jsme si neřekli,
že až budu umírat pod
nějakým osamělým stromem,
že přijdeš a nenecháš mě v tom?
Ale teď tady ležím,
jako bych opravdu byl
pod nějakým mrtvým stromem,
pod nějakým bolavým křížem,
pod nějakým mocným bossem,
pod nějakým koněm
(království za koně
koně
seber koně a jed'
do starého Mexika)
Joe, copak nejsi můj kámoš?
A nezůstaneš se mnou, když
upadnu & umřu
v meruňkovém sadu,
a ty, smutná luno, co děláš,
záříš na obloze
se sklenkou portského
v každé noze

-- Dámy, stáhněte záclony
a uděláme si večer
zajímavých hrátek
moc zajímavých hrátek

přeložili Petr Mikeš, Martin Konvička

Odkaz na on-line vizualizaci [ZDE](#)

AUTOR, TEXT, INTERPRETACE

Satori je western, kostel i přátelství

Jack Kerouac (1922–1969) patří mezi nejznámější americké autory 20. stol. Jeho nejslavnější román *Na cestě* (1957) se stal v pravém slova smyslu románem generačním i kultovním, protože vyslovil touhy a přání generace mladých Američanů vypořádávajících se s odkazem svých rodičů, kteří po 2. sv. válce obětovali svůj život představě amerického snu v podobě blahobytu a hmotného majetku.

Tento projekt byl realizován v rámci IP projektu Podpora tvůrčí činnosti Ústavu bohemistiky a knihovnictví rozvíjející interdisciplinární spolupráci, a to v letech 2019–2020 na oddělení audiovizuální tvorby a posléze na Ústavu filmové, televizní a rozhlasové tvorby Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity.

Jeho dílo má tedy v sobě dva velmi silné a vzájemně se prostupující kořeny. Na jedné straně je to zbožnost, daná jeho francouzským původem a rodinným zázemím, které mu vštěpovalo představu tradiční bohabojné rodiny. Na straně druhé je to multikulturní svět 2. pol. 20. stol. v USA, který si začíná všímat jinakosti jednotlivých etnik, objevuje kouzlo černošské hudby, a především akcentuje touhu po svobodě, která se nachází mimo oficiální cesty ke štěstí, ve světě vyvrhelů, lidí na okraji společnosti i na hraně zákona.

V jeho životě hrál významnou úlohu jazz a objev jeho spontánnosti. Po vydání románu *Na cestě* zase příklon k zen-budhismu, ve kterém se pokoušel najít cestu ke smíření se sebou a světem a vnitřní klid. Zároveň ale jeho život a dílo silně ovlivnil příklon k alkoholu a nejrůznějším omamným látkám, kterými se pokoušel ještě zintenzivnit stavy vytržení a absolutní upřímnosti a spontaneity, na níž je tvorba celé tzv. beat generation založena.

Náš text pochází z posmrtně uspořádaného souboru *Rozprášené básně* (1971), který v Čechách vyšel až roku 1995. Ukazuje široký rozptyl Kerouacova psaní. Od westernem a blues živěných básní založených na volném verši a opakování, jako je naše báseň, až po haiku a pravidelné, krátké básnické formy.

Báseň ukazuje specifické rozkročení Kerouacovy osobnosti i literární tvorby. Už v počátku se tu odkazuje k velmi zásadní hodnotě generace beat generation, kterou je přátelství: „Starý kámo, nezůstaneš se mnou? / Copak jsme si neřekli, / že až budu umírat po Starý kámo, nezůstaneš se mnou? / Copak jsme si neřekli, / že až budu umírat pod / nějakým osamělým stromem, / že přijdeš a nenecháš mě v tom?“

Zároveň je to báseň, která je vystavěna na elementárních principech „básnického umění“. Využívá klasické figury, zejm. anaforu, epanastrofu, nejrůznější formy opakování. Na straně druhé je živena kulturním vzděláním a povědomostí o výbojích moderní poezie francouzské, a to zejména apollinairovského typu, jako je asociativní metoda, forma blízka apollinairovskému pásmu, střídání vysokého a nízkého stylu i sémantických pohybů od vznešeného k banálnímu.

Báseň má ve své rytmicí zakódovanou mluvnost, ale tentokrát ne jako bezpříznakový prvek, ale jako důraz na intimitu, je to spíše mluvení-zpovídání, blízký a intimní rozhovor. Báseň má také své členění, kdy v samotném závěru se právě skrze asociaci dostáváme do úplně jiné polohy světa a obraz rekapitulace života, unavenost je tu nahrazena obrazem erotické a milostné rozkoše.

Kerouac tu, podobně jako v románu *Na cestě*, ukazuje, že svět má smysl a řád v jakékoliv podobě, jen pokud jsme ochotni mu stejně intenzivně naslouchat. Nejde tedy ani tak o prostředí, ve kterém se nacházíme, jako o osobní, lidské nastavení, se kterým ke světu přistupujeme.

PRACOVNÍ METODICKÝ LIST

Cíl: Zpěvnost a opravdovost mají své hluboké místo zejména v moderní poezii 2. pol. 20. stol., tedy v období, kdy poezie po svém reaguje na proměnu světa po 2. sv. válce. Poezie má totiž i svůj rozměr revoltující, ovšem zde je třeba zdůraznit, že až na několik výjimek nejde o revoltu v pravém slova smyslu občanskou či politickou. Takové verše nejsou nesené potřebou změnit pořádky světa, ale jde o revoltu osobní, o jakési trvání na elementárních hodnotách vnitřního života.

Jaké prvky odkazují k tradičním postupům poetiky a rétoriky?

Je to jednak anafora. Ta má několik podob. Na jedné straně je to anafora „vzdálená“ realizující se až po určitých veršových pauzách (tučně), na straně druhé je to anafora „klasická“ spojující jednotlivé za sebou následující verše (kurzíva): „Copak jsme si neřekli, / **že** až budu umírat pod / nějakým osamělým stromem, / **že** přijdeš a nenecháš mě v tom? / Ale teď tady ležím, /jako bych opravdu byl / *pod* nějakým mrtvým stromem, / *pod* nějakým bolavým křížem, / *pod* nějakým mocným bossem, / *pod* nějakým koněm.“

Jednak je to epanastrofa (kurzíva) a opakování (tučně): „pod nějakým **koněm** / (království za **koně** / **koně** / seber **koně** a jed' / do starého Mexika).“

Jaké jsou podle vás funkce těchto prostředků?

Může jich být celá řada, jmenujme jen ty nejvýraznější. Jednak je to jakési upozornění, připomínka, velmi často slibu (že až budu umírat, že přijdeš), jednak to může být podtržení jiné funkce, jako např. stupňování (*pod* nějakým mrtvým stromem, / *pod* nějakým bolavým křížem, / *pod* nějakým mocným bossem,). Mrtvý strom – na něm bolavý kříž – na něm mrtvý Kristus.

Samozřejmě může být též prostředkem ryze rytmickým, asociujícím prudkost a naléhavost a přerývanost výpovědi v rozhodující chvíli před smrtí, to je příklad s opakováním slova „koně“.

Jak se zde projevují prostředky moderní poezie, a to nejen americké, ale třeba i té francouzské?

Především je to významná úloha asociativního psaní, kdy obrazy vystupují jeden ze druhého. Takto lze číst i již citovanou pasáž s anaforou „pod“. Současně jsou tu přítomny prudké asociativní střihy. Kůň evokuje, přivolává cestu Mexika, které je zde symbolem svobody, nebo ještě lépe symbolem bezpečí před rukou zákona. Podobně je asociace patrná i v závěru. Nejprve skok z vnitřního světa umírání do prostoru: „A nezůstaneš se mnou, / když upadnu & umřu / v meruňkovém sadu, / a ty, smutná luno, co děláš, / záříš na obloze / se sklenkou portského / v každé noze.“ A především závěr, kdy měsíc personifikovaný do ženské postavy vyvolává erotickou představu: „– Dámy, stáhněte záclony / a uděláme si večer / zajímavých hrátek / moc zajímavých hrátek“.

Ve vizuálním plánu básně se dostáváme do zcela jiného prostoru, než evokuje obraznost textu. Zdá se vám takové řešení vhodné? Proč?

Samozřejmě že se může stát, že daná třída či seminární skupina tuto vizuální interpretaci odmítne, což samozřejmě vůbec není chyba. Jen by bylo dobré pokusit se studentům vysvětlit, že básně, ať už pocházejí z jakéhokoliv časového období, se nás mohou dotýkat právě teď a tady. A to je i důvod kulis dnešního světa. Strom, pod kterým se nacházíme, bolaví a rozpolcení, může být skutečně i nehostinným místem vykachlíkované umývárny.

Co ve vizualizaci podle vás znamenají několikrát se opakující dívčí nohy?

Jednak je to obraz bosse-lásky, vnitřní vyrovnanosti i vnímavosti, vědomí, že i ženská přitažlivost a krása do světa patří. Jsou symbolem, na kterém je vidět i asociativní proměnlivost: nejprve nohy jako symbol lásky, dále (v koupelně) jako symbol něčeho nedosažitelného a nakonec jako erotický symbol milostných her.

Napadá vás nějaký obdobný, stejně funkční symbol?

Jak je vizuálně ztvárněna samotná situace umírání, nebo skleslosti, či slabosti?

Je to strnulý výraz očí hlavního protagonisty.

Zdá se vám tento prostředek funkční? Proč ano? Proč ne?

Jak je symbolizována cesta do Mexika, tedy místa svobody či útěku od ruky spravedlnosti? Je takové pojetí funkční?

Je to klopotná cesta chodbou a samozřejmě stav opilosti. Útek a svoboda se mohou nacházet i v těchto stavech, což je třeba ještě zdůraznit historicky, konec 50. a 60. léta jsou také hledáním pravdy a spontaneitou formou nejruznějších omamných látek. Ty tu nefungují jen jako nástroj zábavy, jak je tomu dnes, ale též jako nástroj poznání.